

Sayı: 2009/8
Tarih: 22.03.2009

4 büyük belediye reklama en az 2 milyar TL harcadı

Resmi rakamlara göre toplam 3 bin 335 yerel yönetim birimi, 81 il özel idaresi, 16 Büyükşehir belediyesi, 101 Büyükşehir ilçe belediyesi, 283 Büyükşehir ilk kademe belediyesi, 65 il belediyesi, 749 ilçe belediyesi ile 2 bin il belde belediyesinin toplam bütçe rakamı 2007 yılında 33.4 milyar TL olarak açıklanırken; İSMMMO'nun hesaplamaları, sadece 16 Büyükşehir'in ihaleler hariç gelir bütçesinin bu rakama ulaştığını ortaya koydu.

İSMMMO, kamuoyuna açıklanmayan ve özel bir çaba göstermedikçe verilmeyen belediye bütçelerini araştırdı. Onlarca belediyeyi tek tek arayan, İSMMMO'nun belirlemelerine göre, göreve talip olan adaylar bile belediye bütçeleri hakkında bilgi edinemedi. Avrupa Birliği'ne uyum yasaları ve bilgi edinme yasasına göre şeffaf bir şekilde her kalemiyle açıklanması gereken belediye bütçeleri halktan ve denetim organlarından gizleniyor. Bütçelerinin neredeyse merkezi hükümeti yakaladığı tahmin edilen belediyeler, Türkiye'de en büyük yatırımcı kuruluşlar arasında yer alıyor.

İSMMMO'nun "Belediyelerin Reklama Kapalı Yüzü" başlıklı araştırması, aynı zamanda Türkiye'de bilgiye erişimin zorluğunu da ortaya koyuyor. İlgili yerlerin internet sitelerini tarayarak ve tek tek arayarak bilgiye erişmeye çalışan İSMMMO, bu çalışma çerçevesinde, 81 il belediyesine ulaştı. Halktan toplanan vergiler ile yönetilen belediyelerin bütçe konusundaki ketumluğu dikkati çekti. Birçok belediye gelir ve gider bütçesini paylaşmak istemedi.

16 Büyükşehir Belediyesinin Gelir Bütçesi 34,6 Milyar TL

Israrlı taleplere karşın 64 il belediyesinin sadece gelir rakamlarına ulaşılabilirdi. Buna göre iştirakler dahil, bağışlar hariç, 16 Büyükşehir belediyesinin gelir bütçesi 34 milyar 628 milyon TL. Nüfus yoğunluğuna göre 16 Büyükşehir'in dışında kalan 48 ilin gelir bütçesi rakamları da 4 milyar 95 milyon TL olarak hesaplandı.

Bütçe rakamlarındaki belirsizlikler seçim harcamalarında da izleniyor. AKP seçim bütçesi için toplam 100 milyon TL, CHP 60 milyon TL ve MHP 30 milyon TL bütçe ayırdıklarını söylüyor. Oysa sadece 4 büyük ilin seçim harcamasının 2 milyar TL'ye yaklaştığı hesaplanıyor. İstanbul'da mevcut belediye başkanı Kadir Topbaş, seçim harcamasının 60 milyon TL olduğunu açıklasa da seçim için harcanan rakam, dolaylı giderlerle 600 milyon TL'ye yaklaşıyor.

Ortalama fiyatlara göre, sadece billboard reklamları için İstanbul'da harcanan rakam 40 milyon TL'ye ulaşıyor. Billboardların haftalık kirası 150 dolar, 12 haftalık sürede yaklaşık 6 bin 500 billboard için gözden çıkarılması gereken para 20 milyon TL'ye ulaşıyor. Seçim otobüslerinin kirası 8-10 bin TL olarak veriliyor. Seçim otobüsleri içinde en iyimser tahminle 10 bin araca ödenen rakam 1 aylık 3 milyon TL olarak hesaplanıyor. Broşürler, dağıtılan eşantyonlar ve yapılan yardımlar ise hesaplanamayan kalemler arasında yer alıyor. 1 tanıtım kitabı için harcanan rakamın 2 milyon 500 bin TL olduğu göz önüne alınırsa seçim için harcanan bedel ilan edilen 60 milyon TL'yi çoktan aşıyor.

İSMMMO'nun araştırmasına göre, yine Kocaeli ve İzmir için 300'er milyon, Ankara için ise 400 milyon TL'lik seçim harcaması dikkat çekiyor. Seçim harcamalarında en büyük pay reklam ve halkla ilişkilere ayrılıyor. Belediyeler internet sitelerine reklam veriyor, 1 tanıtım kitabı için 2 milyon 500 bin TL harcayabiliyor ve seçim otobüsleri kiralayarak tanıtıma destek yapıyor. Gazetelerde boy boy ilanlar yayınlanması, belediye şirketlerinin özel bir firmaya kiraladığı kent içindeki billboardları kullanması ve yardım harcamalarıyla söz konusu seçim bütçesi milyar TL'yi geçiyor.

İSMMMO Başkanı Yahya Arıkan, belediyelerin hesaplarını halktan gizlemelerinin demokratik yönetimlere yakışmadığını ifade eden Arıkan, şunları söyledi:

“Mart ayının başında mesleğimize mensup ve hemen hepsi farklı partilerden adaylarımızla bir araya geldik. Araştırmayı yapan arkadaşlarımız iktidarda olan partinin adaylarından Meclis'te olan, olmayan bütün muhalefetteki partilerin adaylarına kadar bütün muhasebeci, mali müşavir adaylara da talip oldukları belediyelerin bütçelerini sordu. Verilen yanıtlar ilginç; 'bilmiyoruz ya da bildiğimiz rakam gerçeği yansıtmıyordur' yönünde. Meslek mensubu adaylarla bir araya gelmemiz, şeffaflığın peşine düşmemiz bazı kesimleri rahatsız etse de biz parti ayrımı yapmaksızın ilkeli, temiz, katılımcılığı esas alan, kent sakinlerine söz hakkı tanıyan adaylarımızı destekliyoruz. Bir araya geldiğimiz her adayımıza beklentilerimizi aktardık. Bu unsurları ön planda tutan adaylarımıza desteklerimizi açıkladık.”

İSMMMO Başkanı Arıkan, bu araştırmada bir türlü verilmek istenmeyen 16 Büyükşehir belediyesinin de konsolide bütçesinin 60 milyar TL'yi aştığı düşünüldüğünde olayın vehametinin ortaya çıktığına dikkat çekerek, şöyle devam etti:

“Biz bu bilgileri toplum adına, kamuoyunu aydınlatma görevi yürüten medya adına istedik. Ancak çoğu belediye ketum davranmıştır. Bunu anlamakta zorlanıyoruz. Oysa kent halkının yerel yönetimlerin bütçesinde, harcamalarında söz sahibi olması demokratik düzenin en önemli koşullarındandır. Yerel yönetimlerin şeffaflaşması, gelirleri ile giderlerinin kamuoyu ile paylaşılması, harcamaların önceliklere göre planlanırken vergi veren kent sakinlerine söz hakkı tanınması, Türkiye'nin özlemini duyduğu bir yönetim biçimidir.”

İSMMMO'nun araştırmasında yer alan saptamalar ve ulaşılabilen bilgiler şöyle:

İnternet Sitelerinde İlan Edilen Rakamlar

* Tüm belediyeler içinde en büyük gelir kalemine sahip il İstanbul. İstanbul'un ilan edilen 2009 gelir bütçesine göre Belediye bütçesi 6 milyar 200 milyon, İSKİ'nin geliri 3 milyar 238 milyon, İETT geliri 1 milyar 882 milyon ve iştiraklerinin geliri 6 milyar 505 milyon TL.

* Yüksek gelir açısından İstanbul'u Ankara takip ediyor. Belediyenin gelir bütçesi 2 milyar 100 milyon, ASKİ geliri 1 milyar 221 milyon ve EGO geliri 1 milyar 252 milyon olarak görünüyor. Üçüncü sırada yer alan İzmir'in belediye bütçesi 1 milyar 885 milyon, İZSU geliri 1 milyar 160 milyon ve ESHAT geliri 622 milyon TL.

* Marmara bölgesinde yer alan Kocaeli belediyesi bütçe zengini belediyeler arasında dördüncü sırada yer alıyor. Belediye'nin bütçe geliri 1 milyar 770 milyon ve ISU geliri 164 milyon TL olarak görünüyor.

* Kocaeli belediyesini su, yol ve diğer iştirak gelirleri toplamında 929 milyon TL ile Bursa, 721 milyon 196 bin TL ile Antalya, 695 milyon 750 bin TL ile Adana, 669 milyon TL ile Kayseri, 652 milyon TL ile Konya, 509 milyon 534 bin TL ile Mersin, 423 milyon 589 bin TL ile Gaziantep, 339 milyon TL ile Eskişehir, 306 milyon TL ile Diyarbakır, 247 milyon 500 bin TL ile Sakarya ve 237 milyon TL ile Erzurum takip ediyor.

16 BÜYÜKŞEHİR BÜTÇESİ BİRÇOK ÜLKENİN BÜTÇESİNİ SOLLUYOR (milyon TL)

İl	Belediye Geliri	Su Geliri	Yol Geliri	İştirak Geliri	Toplam Gelir
İstanbul	6.200	3.238	1.822	6.414	17.674
Ankara	2.100	1.221		1.252	4.573
İzmir	1.880	1.160		622	3.662
Kocaeli	1.770	164			1.934
Bursa	522	285		122	929
Antalya	500	221			721
Adana	500	195			695
Kayseri	500	169			669
Konya	500	152			652
Mersin	380	130			510
Gaziantep	266	158			424
Eskişehir	191	148			339
Diyarbakır	180	126			306
Samsun	200	65			265
Sakarya	155	93			248
Erzurum	180	57			237

* Büyükşehir belediyelerinden sonra gelen il yönetimlerinin de bütçeleri iştah kabartıyor.

İLLER LİĞİNİN ALTI DA İŞTAH KABARTIYOR

İL	Bütçe (milyon TL)
Denizli	285
Şanlıurfa	216
Malatya	200
Elazığ	173
Sivas	143
Maraş	137
Manisa	136
Van	135
Çorum	130
Trabzon	128
Kırıkkale	118
Batman	118
Nevşehir	110
Balıkesir	110
Isparta	105
Ağrı	99
Edirne	87
Uşak	83
Kütahya	78
Amasya	75
Zonguldak	74
Kırşehir	74

Aksaray	72
Bolu	72
Afyon	71
Tokat	70
Antakya	70
Adıyaman	70
Siirt	69
Mardin	68
Osmaniye	66
Karaman	61
Yalova	56
Çanakkale	52
Aydın	52
Niğde	45
Adapazarı	43
Çankırı	42
Giresun	40
Erzincan	35
Tekirdağ	35
Burdur	34
Ordu	33
İzmit	30
Bartın	30
Kilis	28
Bilecik	28
Karabük	12

Gelirler Gibi Borçlar Da Büyük

* Tüm belediyeleri kapsar nitelikte yapılan araştırmada sadece 81 ilin 64'ünden bütçenin gelir kalemi ile ilgili bilgiye ulaşıldı. Gelir bütçesi konusunda ketum olan belediyeler borçlar konusunda da ciddi bir gizlilik sergiledi. Oysa belediyelerin başta SGK olmak üzere birçok kamu ve özel kuruluşa milyarlarca TL borcu bulunuyor. Tek başına İstanbul Büyükşehir belediyesinin borcunun 3 milyar TL'ye yakın olarak düşünüldüğünde tüm belde, il ve ilçe belediyelerinin borcunun iyimser tahminlerle 20-25 milyar TL'ye yaklaştığı öngörülüyor.

HAZİNE GARANTİLİ DIŞ KREDİLER (milyon dolar)								
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 (Ocak)
Kamu	251	0	2	208	1.778	637	1.393	341
Finansal kuruluşlar	0	0	0	0	255	410	731	-
KİT'ler	209	0	0	61	961	0	444	-
Mahalli idareler	43	0	2	147	561	227	217	341
Özel	67	218	806	590	255	266	607	-
Toplam	319	218	808	798	2.032	903	1.999	341

Yukarıdaki tabloya bakıldığında bu yılın ilk ayındaki borçlanma rakamının 341 milyon dolar olduğu belirtiliyor. Tek bir ay içinde yapılan bu borçlanma bile seçimler sonrasında birçok belediyenin borç batağı ile uğraşacağına bir göstergesi niteliğinde. Üstelik yukarıdaki tabloda yer alan rakamlar belediyelerin borçlarını değil sadece Hazine'nin garanti verdiği belediye borçlarının miktarını gösteriyor.

Başkanlığa Adaylığını Koyanlar Da Habersiz

* Araştırmada 16 büyük ilin belediye başkanlığına soyunan ve farklı parti mensuplarından oluşan yaklaşık 30 başkan adayına talip oldukları belediyelerin bütçeleri konusunda çeşitli sorular da yöneltildi. İlk soru başına geçmeyi hedefledikleri belediyenin gelir ve gider bütçesini bilip bilmediklerine ilişkin oldu. Alınan yanıt ise yüzde 90'ının konu ile ilgili bilgisinin olmadığı yönünde.

* Meslek mensubu olan yani kökeni muhasebeci, mali müşavir olan 15 belediye başkan adayı ayrıca arandı. Adaylar arasında yer alan Kağıthane Belediyesi'ne başkanlık için talip olan DSP'li Nesrin Altın, belediyenin gelir bütçesini yerel bir gazeteden öğrendiğini dile getirdi. Küçükçekmece Belediyesi başkan adayı ve aynı zamanda İSMMM üyesi CHP'li Nurettin Şen ve Beykoz adayı AKP'li Yücel Çelikkale de benzer yollarla bütçe konusunda haberdar olduğunu kaydetti. Başakşehir adayı DSP'li Arif Mert, Esenyurt adayı ANAP'lı Taner Uludağ, Küçükçekmece adayı DSP'li Sezai Aynalı, Maltepe adayı DSP'li Ahmet Kural, Sultanbeyli adayı DP'li Ömer Yenişeker, Sultangazi adayı BBP'li Abdurrahman Mete, Üsküdar adayı TKP'li Hasan Hüseyin Baykara, Ümraniye başkan adayları DSP'li Bayram İğdeli ve TKP'li Tayfun Budak ile Zeytinburnu başkan adayı BBP'li Rafet Sakaoğlu'nun yanıtları da net bilgiye sahip olmadıkları yönünde oldu.

Hesap uzmanlarının işaret ettiği önemli bir ayrıntı da "bilseler bile rakamların gerçeği yansıtmayacağına inandıkları" yönünde fikir bildirmeleri oldu.

İhaleler Büyük Sorun

* Bütçe konusunda şeffaf olunmamasının önündeki en büyük gerekçe ihaleler ve yapılan işin maliyetinin bilinmemesi. Belediye başkan adaylarının da üzerinde durduğu gibi yeşil alan ve kamu alanlarına yapılan harcamalar çoğu kez kafaları karıştırıyor. Hesap uzmanı başkan adayları da belediyelerin en büyük yolsuzlukları ihaleler ve kamu binaları yaparken oluşturduğunu söylüyor. Gelir konusunda da bağışların hiçbir şekilde kamuoyu ile paylaşılmaması da belediyelere olan güveni zedeliyor.

Belediye Web Siteleri Güncel Bütçeyi Yayınlamalı

* Günümüzde birçok bilgiye internet üzerinden rahatlıkla ulaşılabilir. Belediyelerin web sitelerinde de gelir ve giderlerin kuruşu kuruşuna yayınlanması gerekiyor. Ancak bu araştırma için il belediyelerinin web sitelerinde yapılan belirlemede birçok belediyenin bütçe rakamları ile ilgili bilgileri sitesine dahi koymadığı saptandı.

* Sitesinde bütçe kalemlerine yer veren belediyelerin ise 2007 rakamları ile yetinmesi dikkat çekti. 2009 tahmini bütçesini belediye sitesinde duyuran belediye sayısı ise parmakla gösterilecek kadar az sayıda bulunuyor. Oysa belediyelerin web sitelerinin bir bölümü bütçeden yapılan harcamalara ayrılabilir. Bununla beraber kime, ne zaman, ne kadar para ödendiği de açıklanması gereken bilgiler arasında yer alıyor.

‘Mahalle Meclisleri’ Oluşturulmalı

* Şeffaf olmak için halk meclislerinin de süratle oluşturulması gerekiyor. Bunun için belediyelere, mevcut başkanlara ve başkan adaylarına ciddi sorumluluklar düşüyor. Seçimler nedeniyle her yerde bütçe ile ilgili bilgi kirliliğine son verilmesi için internet sitelerinden tüm yatırım harcamalarının ve bağışlar dahil tüm gelirlerin kuruşu kuruşuna halkla paylaşılması, halkın onayının alınması gerekiyor.

* Mahalle meclisleri kurularak halkın olası yatırımlarda öncelikleri belirlemesinin sağlanması gerekiyor. Halkın onayını alarak yapılan uygulamaların en güzel örnekleri de çoğunlukla Batı’da görülüyor. Örneğin Zürih belediyesi araçların hızı konusunda 2005’te referandum yaparak otomobillerin şehir içinde kaç kilometre ile gitmesi konusunda bile oylama yapabiliyor. Yine Berlin belediyesi kültür merkezini şehir merkezinde mi yoksa banliyöde yapılması konusunda halka danışıyor. Projenin büyüklüğü de halkın görüşü alınarak onaylanıyor.

Etik İçin Düzenlemeler Yapılmalı

* Türkiye’de 12 yıldır meclis koridorlarında gezen “Siyasi Etik Komisyonu” bir an önce kurulmalı. Bu alanda ilk yasa teklifi 1997 yılında verilmesine rağmen bugüne kadar kabul edilmedi. En son 2009 yılında siyasi etik komisyonu kurulması yeniden gündeme geldi ancak bu seferde yerel seçimler öne sürülerek yasalaşması ertelendi.